

et verdriet is 'buitensporig', het bevindt zich buiten de 'sporen' van de taal, van het zegbare, van de representatie. Het hult zich in een stilte die zich niet uitspreekt. Hoe vindt het verlies een taal? Bestaat er een politiek van het niet-spreken, van het verlies, van het verloren zijn? Het politieke denken kan niet omgaan met verlies. De paniek wanneer de Stealth-helicopter wordt neergehaald: wat onzichtbaar (want geheim) had moeten blijven, wordt vol trots voor de Serviërs getoond. Verlies - materieel verlies, verlies aan mensenlevens, maar ook moreel verlies en gezichtsverlies - kan alleen vermeden worden door onzichtbaarheid, afwezigheid en wijzigzaamheid. Daarom stuurt de NAVO geen grondtroepen. Daarom wacht het zolang voordat een misser officieel wordt toegegeven. Het verlies, elk verlies, zolang mogelijk uitstellen. De militaire operaties worden een succes genoemd. Wesley Clark, opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten, zegt dat de NAVO zal winnen, omdat de NAVO niet mag verliezen. De politiek van het grote Gelijk kan niet omgaan met het verlies, met het verloren-zijn.

Peter Sloterdijk definieert de categorische imperatief van de moderne tijd in kinetische termen: 'om voortdurend als wezens van de vooruitgang werkzaam te zijn moeten we alle situaties overwinnen waarin de mens een in zijn beweging geremd, een in zichzelf stilgelegd, een onvrij, een deerniswekkend vast-gelegd wezen is.' Lyotard spreekt over een 'metafysica van de ontwikkeling' die echter geen enkele finaliteit heeft: 'De ontwikkeling wordt niet gemagnetiseerd door een Idee, zoals de emancipatie van de menselijke rede en vrijheid. Ze reproduceert zich door zich alleen vanuit haar eigen inwendige dynamiek te versnellen en uit te breiden.' Het is de 'totale mobilisatie' van de moderne maatschappij die aan de hand is. De moderniteit als een oorlogssituatie. Oorlogen staan voor Heidegger in het teken van de 'Vernutzung', het gebruiken en verbruiken van materieel en van mensen. Daarin kondigt zich een opheffing aan van het verschil tussen oorlog en vrede: 'Op de vraag wanneer er vrede zal zijn, is geen antwoord te geven; niet omdat wij niet kunnen zeggen hoe lang de oorlog nog zal duren, maar omdat er wordt gevraagd naar iets dat niet meer bestaat, omdat de oorlog niet meer op een vrede kan uitlopen. De oorlog is een variëteit van het verdoen van het zijnde geworden, dat in een tijd van vrede wordt voortgezet.'

RAND FOR FINANCIAL AND MATERIAL SUPPORT. 5. INTERHAMWE HAS TRAINED 1700 MEN IN RGF MILITARY
 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994

COLLARD: In Avignon tekenden zich inderdaad dingen af waarvoor we in de encensering nog geen oplossing gevonden hadden. Ik denk vooral aan de visioenen. Na Avignon hebben we de manier gevonden om ze te brengen door onder meer met marionetten te werken. Vanaf het moment dat we ervoor gekozen hebben om over Rwanda en over de genocide te spreken, hebben we het hoofd moeten bieden aan onze totale onwetendheid van de geschiedenis van dat land, van wat er in dat land gebeurd is. Voordien hadden we geen speciale band met Rwanda: wij zijn geen kinderen van koloniale of

ontwikkelingshulpers. Onze verhouding tot Rwanda was zoals die van de meerderheid van het publiek, zonder achtergrondkennis. Die moesten we eerst verwerven. Eens die fase achter de rug, hadden we meer vrijheid om aan de theatraliteit te denken.

DELUCVELLERIE: Ik ben meer en meer tevreden over de manier waarop de voorstelling evolueert. Ook over de manier waarop te gespeeld wordt: kalmer, bescheidener, minder gespannen, minder gebiedend dan bij het begin. Momenteel slagen we erin haar te

RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994 RWANDA 1994
 ORDERED TO REGISTER ALL TUTSI IN KIGALI. HE SUSPECTS IT IS FOR THEIR EXTERMINATION. EXAMPLE HE

schap van wat hen te wachten stond na het verdwijnen van die staat.

at gestreefd werd naar *etnische* homogenisering en niet enkel naar een homogeen christelijke bevolking, blijkt uit de etnische zuiveringen die tijdens de Balkanoorlogen in later werden uitgevoerd ten aanzien van onderstalige *christenen*. Orthodoxe Albanen en Bulgaren werden verjaagd uit Griekenland, Grieken en Roemenen uit Bulgarije, Bulgaren uit Roemenië, enzovoort. Ook hier keer gingen de etnische zuiveringen soms gepaard met zulke barbaarsheden, dat de kwalificatie genocide wellicht niet misplaatst

et streven naar herstel van de pre-Osmaanse staat reikte verder dan het traditionele precedentisme, waarbij in principe enkel gebieden bewoond door volksgenoten 'bevrijd' en geannexeerd worden. Er werd ook gestreefd naar de annexatie van gebieden waar de volksgenoten een minderheid vormden of

zelfs helemaal afwezig waren, maar die wel ooit in het verleden deel uitgemaakt zouden hebben van de eigen staat. Kosovo is een goed voorbeeld van zo'n gebied: de Albanese aanwezigheid bedroeg in de Middeleeuwen slechts enkele percenten, maar door gestage immigratie van Albanen en een snelle aangroei van de Albanese bevolking was het gebied in 1913, toen het deel ging uitmaken van het Koninkrijk Servië, al voor tweederde bevolkt door Albanen. De serbisering van Kosovo stelde, om deze numerieke redenen, grote problemen en de getroffen maatregelen waren, zoals we zagen, al van in het begin bijzonder radicaal: ook hier weer etnische zuiveringen, uitgevoerd met een brutaliteit die aan genocide grenst. Een bijkomende reden om compacte en omvangrijke minderheden op een of andere manier te 'eliminieren', is het gevaar dat ze met zich meebrengen voor territoriale aanspraken van een buurland dat zijn onder-

drukte volksgenoten wil 'bevrijden' door annexatie van hun woongebied. Etnische zuiveringen, eventueel overgaand in genocide, worden dan ook vaak toegepast om onderhandelingsposities te verstevigen. Op een gebied, waaruit een bepaalde etno-culturele gemeenschap definitief verdwenen is, kan deze gemeenschap immers geen territoriale aanspraken meer maken. Deze overweging was doorslaggevend bij de etnische zuiveringen die werden doorgevoerd tijdens de Balkanoorlogen en tijdens de (burger)oorlog in Bosnië. De Serven verdreven Bosnjakken en Kroaten uit gebieden die ze als Servisch beschouwden om te beletten dat later Bosnjakken en Kroaten deze gebieden zouden opeisen met het argument, dat ze bewoond werden door volksgenoten. Om dezelfde reden verdreven de Kroaten Serven en naderhand ook Bosnjakken uit de gebieden die ze als Kroatisch beschouwden. De verdrijving van Serven uit Kosovo door de Albanen-